

ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ПІДХОДУ

© Титаренко В.Є., 2004

Проаналізовано фактори конкурентоспроможності підприємства, запропоновані різними вченими. Удосконалено та розширено класифікацію факторів конкурентоспроможності підприємств. Запропоновано перелік факторів формування конкурентоспроможності підприємства.

It is analysed factors of competitiveness of the enterprise offered by different scientists. It is advanced and expanded classification of factors of competitiveness of the enterprises. It is offered the list of factors of formation of competitiveness of the enterprises.

Постановка проблеми. У механізмі ринкової взаємодії як на макро-, так і на мікрорівні конкуренція має значення основної рушійної сили розширеного відтворення й ефективної самоорганізації. Створення стійких конкурентних переваг національної економіки передбачає підвищення рівня конкурентоспроможності виробників. Вітчизняні підприємства повинні зосереджувати увагу не тільки на ефективності виробництва, але й на ефективності функціонування в конкурентному середовищі, а тому виникає необхідність науково-методичного забезпечення щодо управління конкурентоспроможності підприємств. Під час формування ринкових відносин в економіці України виявлено багато проблем, необхідність невідкладного рішення яких очевидна для всіх. Деякі з них, а саме: забезпечення стабільності роботи вітчизняних товаровиробників і підвищення їхньої конкурентоспроможності, набули особливої актуальності. З переходом до нових умов господарювання швидко з'ясувалося, що продукція багатьох підприємств здебільшого виявилася неконкурентоспроможною на світовому ринку. Тому обґрунтування підходів дослідження конкурентоспроможності підприємства з метою подальшої розробки системи заходів для зміцнення позиції та досягнення конкурентних переваг є дуже важливим. Ключове положення в економіці України займають промислові підприємства. Це обумовлено тим значенням, яке має промисловість у структурі національної економіки. Тому проблема підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств на внутрішньому і на міжнародних ринках є важливим як у сучасних умовах, так і в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з найголовніших аспектів управління конкурентоспроможності підприємства є визначення факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, та, звичайно, формування системи управління конкурентоспроможністю, яка використовуватиме вибрані фактори для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Тому в цій роботі розглянемо фактори конкурентоспроможності підприємства, які виділяють окремі автори у своїх дослідженнях.

Таблиця 1

Фактори конкурентоспроможності підприємства

Автор	Перелік факторів
1	2
Джерело виникнення конкурентної переваги. Азоєв Г.К. [1,с.50]	1. Економічні; 2. Нормативно-правового походження; 3. Структурного характеру; 4. Адміністративного характеру; 5. Рівень розвитку інфраструктури; 6. Технологічні; 7. Інформованість; 8. Географічне розміщення; 9. Демографічне становище; 10. Неправового характеру

1	2
Ступінь впливу організації на фактор конкурентоспроможності . Фатхудінов Р.А. [3,с.155-163]	Зовнішні 18 факторів, що включають: рівні конкурентоспроможності вищестоящих суб'єктів, вплив держави, наявність ресурсів, рівень підготовки персоналу, ситуацію на фінансових ринках, стан розвитку науки, географічні умови та ін. Внутрішні 1. Структурні; 2. Ресурсні; 3. Технічні; 4. Управлінські; 5. Ринкові; 6. Ефективність функціонування організації.
Рівень ієрархії. Куликов В.Г. [2,с.124-125]	Макроекономічні 1.Роль держави; 2.Умови конкуренції; 3.Розподіл праці і капіталу; 4.Стан фінансового ринку; 5.Участь суспільства; 6.Соціальність стабільність. Мікроекономічні 1.Основні фонди; 2.Робоча сила; 3.Технологічні можливості; 4. Управління; 5.Комунікації та інфраструктура.
Можливість кількісного вимірювання. Чернега О.Б. [6,с.33]	Якісні 1.Якість освіти; 2.Культура в суспільстві та організаціях; 3.Усталені цінності; 4.Схильність до інновацій; 5.Особисті пріоритети. Кількісні 1.Матеріальні ресурси; 2.Фінансові ресурси; 3.Природні ресурси; 4.Трудові ресурси; 5.Економіко-географічні ресурси
Складові "атоми" конкурентоспроможності. Продіус Ю.І. [9,с.7;4,с.55]	1.Параметри факторів виробництва; 2.Параметри попиту на продукцію; 3.Наявність постачальників ресурсів та учасників виробничої кооперації; 4.Стратегія підприємств, їх структура та характер конкуренції між ними; 5.Формування конкурентного середовища; 6.Промислова політика держави; 7.Події випадкового характеру.
Чинники внутрішнього середовища підприємства. Іванов Ю.Б. [7,с.15]	1.Фактори науково-технічного рівня; 2.Фактори технології виробництва; 3.Якість продукції; 4.Трудові ресурси; 5.Організаційно-економічні чинники; 6.Комунікації; 7.Випадкові чинники
Заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємства. Скудар Г.М. [10,с.10; 5,с.77]	1.Вибір конкурентних стратегій розвитку; 2.Досягнення управлінської синергії в системі внутрішньофірмового менеджменту; 3.Реформування системи управління персоналом та трудовою мотивацією; 4.Комплексний підхід до підвищення якості та конкурентоспроможності продукції; 5.Системний підхід до диверсифікації та планування виробництва; 6.Реорганізація системи внутрішньофірмового обліку та аналізу; 7.Вдосконалення внутрішньофірмового фінансового менеджменту; 8.Інформаційне забезпечення системи внутрішньофірмового управління
Характер дії. Курганська Б.М.[8,с.5]	Прямі 1.Економічні; 2.Організаційні; 3.Виробничі; 4.Науково-технічні. Непрямі 1.Політичні; 2.Культурні; 3.Міжнародні; 4.Соціально-демографічні.

Таблиця 2

Класифікація чинників конкурентоспроможності підприємства [7,с.11]

Класифікаційна ознака	Клас чинників
1	2
1. Джерела походження	1. Зовнішній (фактори оточуючого середовища) 2. Внутрішньовиробничий (фактори внутрішнього середовища підприємства)
2. Природа	1. Науково-технічний 2. Організаційно-економічний 3. Соціально-психологічний 4. Екологічний 5. Політичний

1	2
3. Тривалість дії	1. Постійний 2. Тимчасовий (сезонний) 3. Епізодичний
4. Характер виявлення	1. Циклічний 2. Нециклічний
5. Характер впливу	1. Цілеспрямований 2. Випадковий
6. Спрямованість дії	1. Стимулюючий 2. Стримуючий
7. Можливість регулювання	1. Регульований 2. Нерегульований
8. Характер міжфакторної взаємодії	1. Незалежний 2. Взаємопов'язаний
9. Внутрішня структура	1. Одиничний (елементарний) 2. Комплексний
10. Характер походження	1. Первинний 2. Похідний
11. Ступінь корисності	1. Корисний 2. Нейтральний 3. Шкідливий 4. Зайвий (дублюючий)
12. Значення в забезпеченні конкурентоспроможності	1. Головний 2. Основний 3. Допоміжний

Найґрунтовніше систематизовані фактори конкурентоспроможності підприємства в роботі Іванова Ю.Б., тому наведемо запропоновану ним класифікацію факторів конкурентоспроможності підприємства. Розроблена система класифікації чинників має відносний характер: одні й ті ж чинники залежно від мети дослідження та відповідної класифікаційної ознаки можуть бути віднесені до різних класів.

Формулювання цілей статті. Ціллю цієї статті є систематизація та класифікація факторів конкурентоспроможності підприємства і формування єдиного підходу до визначення факторів конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Огляд існуючого переліку факторів конкурентоспроможності підприємства виявляє широке різноманіття підходів та складність проблеми формування єдиного підходу до формування факторів конкурентоспроможності підприємства. Для вирішення цієї проблеми потрібно систематизувати та класифікувати існуючі фактори конкурентоспроможності підприємства. Тобто потрібно сформувати єдиний перелік критеріїв класифікації факторів конкурентоспроможності підприємства з врахуванням існуючих напрацювань вчених, далі вказати всі різновиди факторів конкурентоспроможності підприємства за кожним з критеріїв. Після класифікації факторів конкурентоспроможності підприємства потрібно вибрати найважливіші критерії класифікації та визначити єдиний перелік факторів конкурентоспроможності підприємства, який можна використовувати для аналізу всіх галузей народного господарства України.

При аналізі факторів конкурентоспроможності підприємства нами запропоновано взяти за основу класифікацію, запропоновану Івановим Ю.Б. [7,с.11] з певними удосконаленнями. У цій класифікації розширено кількість факторів за критерієм “природи походження” та додано нові критерії класифікації – “Форма впливу” на конкурентоспроможність, “Стабільність” фактора, відношення до певного “Рівня управління” та “Можливість кількісної оцінки”.

Удосконалена класифікація чинників конкурентоспроможності підприємства

Класифікаційна ознака	Клас чинників
1. Джерела походження	1. Зовнішній (фактори оточуючого середовища) 2. Внутрішньовиробничий (фактори внутрішнього середовища підприємства)
2. Природа	1. Науково-технічний 2. Організаційний 3. Економічний 4. Соціальний 5. Екологічний 6. Політичний 7. Міжнародний
3. Тривалість дії	1. Постійний 2. Тимчасовий (сезонний) 3. Епізодичний
4. Характер виявлення	1. Циклічний 2. Нециклічний
5. Характер впливу	1. Цілеспрямований 2. Випадковий
6. Спрямованість дії	1. Стимулюючий 2. Стримуючий
7. Можливість регулювання	1. Регульований 2. Нерегульований
8. Характер міжфакторної взаємодії	1. Незалежний 2. Взаємопов'язаний
9. Внутрішня структура	1. Одиничний (елементарний) 2. Комплексний
10. Характер походження	1. Первинний 2. Похідний
11. Ступінь корисності	1. Корисний 2. Нейтральний 3. Шкідливий 4. Зайвий (дублюючий)
12. Значення в забезпеченні конкурентоспроможності	1. Головний 2. Основний 3. Допоміжний
13. Форма впливу	1. Прямі 2. Непрямі
14. Стабільність	1. Стабільні 2. Нестабільні
15. Рівень управління	1. Стратегічні 2. Тактичні
16. Можливість кількісної оцінки	1. Якісні 2. Кількісні

Як відмічають дослідники факторів конкурентоспроможності найважливішими факторами конкурентоспроможності є:

– відношення фактора до внутрішнього чи зовнішнього середовища підприємства [3, с.155, 2, с.124; 7, с.11; 8, с.5];

– джерело (природа) походження фактора [1, с.50; 3, с.155; 2, с.124; 6, с.33; 4, с.55; 7, с.11; 8, с.5].

Узагальнюючи проведений огляд, можемо зробити висновок, що визначальною ознакою фактора конкурентоспроможності підприємства є його відношення до внутрішнього чи зовнішнього середовища підприємства та джерело (природа) походження фактора. Тому при виборі

факторів конкурентоспроможності підприємств потрібно дотримуватися збалансованого підходу, оскільки фактори конкурентоспроможності мають різну природу та як внутрішню, так і зовнішню походження. У зв'язку з чим нами виділено дві групи факторів конкурентоспроможності: ресурсні (внутрішні), які підконтрольні підприємству, та ринкові (зовнішні), на які підприємство впливу практично немає. Ці всі фактори мають значний вплив як на саму організацію, так і на систему управління конкурентоспроможністю. Перелік факторів конкурентоспроможності повинен гармонізувати з системою управління конкурентоспроможністю, яка буде розглянута в третьому розділі.

Конкретний перелік сформований на підставі аналізу існуючих факторів конкурентоспроможності підприємства, що були запропоновані різноманітними вченими. Для узагальнення вищенаведеного про фактори конкурентоспроможності підприємств наведемо таблицю.

Таблиця 4

Фактори конкурентоспроможності підприємства

Група	Перелік факторів
Ринкові (зовнішні)	1.Постачальники 2.Споживачі 3.Конкуренти 4.Соціокультурне середовище 5.Економічне середовище 6.Природне середовище 7.Науково - технічне середовище 8.Політично-правове середовище 9.Міжнародне оточення
Ресурсні (внутрішні)	1.Інфраструктура 2.Досконалість виробництва 3.Трудові ресурси 4.НДДКР 5.Конкурентоспроможність товарів 6.Управління якістю

Висновки. Дослідження факторів конкурентоспроможності виявило, що найважливішими факторами конкурентоспроможності є критерії відношення фактора до внутрішнього чи зовнішнього середовища підприємства та джерело (природа) походження фактора.

До складу ринкових факторів входять компоненти зовнішнього середовища підприємства: постачальники, споживачі, конкуренти, природне середовище, соціокультурне середовище, економічне середовище, науково-технічне середовище, політичне середовище, міжнародне оточення. Оскільки вплинути на ці фактори підприємству важко, то їх доводиться враховувати при плануванні діяльності організації, з метою економії ресурсів. Ресурсні фактори включають в себе: інфраструктуру, досконалість виробництва, трудові ресурси, НДДКР, конкурентоспроможність товарів, управління якістю.

Ці всі фактори мають значний вплив як на саму організацію, так і на систему управління конкурентоспроможністю. Кожен з факторів має багато важелів впливу на конкурентоспроможність підприємства. Причому деякі важелі тільки знижують конкурентоспроможність підприємства, деякі – тільки підвищують, а деякі можуть як підвищувати, так і знижувати конкурентоспроможність підприємства залежно від обставин. Вважаємо неможливим та недоцільним виділяти всі важелі впливу кожного з факторів на конкурентоспроможність підприємства, оскільки залежно від галузі, розмірів підприємства, його ринкового положення та інших факторів, важелі впливу на конкурентоспроможність підприємства будуть різні. Тобто доцільно аналізувати фактори конкурентоспроможності підприємства на конкретних прикладах у конкретний часовий момент.

До викладеної класифікації можна додавати нові критерії класифікації факторів конкурентоспроможності та відповідні їм різновиди факторів. Також використовуюю ч дану класи-

фікацію, можемо вибрати як ключові інші критерії факторів конкурентоспроможності та, відповідно, запропонувати новий перелік факторів конкурентоспроможності підприємства.

1. Азов Г.К., Челенков А.П. *Конкурентные преимущества фирмы*. – М.: ОАО "Типография Новости", 2000. – 256 с. 2. Куликов В.Г. *Японский менеджмент и теория международной конкурентоспособности*. – М.: ОАО "ИПО "Издательство "Экономика", 2000. – 247 с. 3. Фатхудинов Р.А. *Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление*. Сер. "Высшее образование". – М.: ИНФРА-М. – 2000. – 312 с. 4. Продиус Ю.И. *Формирование системы обеспечения конкурентоспособности промышленности / Одесский гос. политехнический ун-т*. – Одесса.: АстроПринт, 1999. – 70 с. 5. Скударь Г.М. *Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения / НАН Украины; Институт экономики промышленности*. – К. : Наукова думка, 1999. – 495 с. 6. Чернега О.Б. *Управление конкурентоспособностью в условиях трансформации экономических отношений / НАН Украины; Институт экономики промышленности*. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 1999. – 448 с. 7. Иванов Ю.Б. *Організаційно-економічні проблеми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах формування ринкових відносин: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.01 / Харківський держ. економічний ун-т*. – Харків, 1997. – 32 с. 8. Курганська Б.М. *Організаційно-економічні механізми забезпечення конкурентоздатності підприємства (на прикладі швейної промисловості): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / НАН України; Інститут регіональних досліджень*. – Львів, 2002. – 21с. 9. Продиус Ю.І. *Організаційно-економічні інструменти забезпечення конкурентоспроможності як фактору підвищення ефективності промислового виробництва (на прикладі машинобудування): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.01 / НАН України; Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень*. – Одеса, 1999. – 20с. 10. Скудар Г.М. *Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.02.03 / НАН України; Інститут економіки промисловості*. – Донецьк, 2000. – 35 с.

УДК 339.188.4: 658.8

Шандрівська О.Є., Горбаль Н.І.

Національний університет "Львівська політехніка"

ЛОГІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

© Шандрівська О. Є., Горбаль Н. І, 2004

Розроблена структура логістичного стратегічного плану, проаналізовані питання, які слід враховувати при його формуванні, уточнено класифікацію основних логістичних стратегій за функціями управління та допоміжних логістичних стратегій в основних функціональних галузях підприємства.

The analysis of theoretical aspects of strategic logistical planning is deepened. The structure of strategic logistical plan is designed. Classification of the main logistical strategies by the functions of management is specified.

Постановка проблеми. У сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема досягнення підприємством стабільного становища на ринку, закріплення його конкурентних позицій. Вирішення цієї проблеми пов'язано із досягненням ефективності виробництва та стратегією управління підприємством. Вдосконалення цих аспектів може бути забезпечене на основі логістичного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему управління потоковими процесами у сферах виробництва та обігу порушували у своїх працях такі вчені: Злупко С.[1, С.42–45], Кіндратська Г. [2, С.163–169], Крикавський Є. [3], Кузьмін О., Петрович Й.М. [4, С.294, 5, С. 348–